ΚΡΙΤΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Η ΔΥΝΑΜΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗ

Η ΟΡΧΗΣΤΡΑ «ΓΚΕΒΑΝΤΧΑΟΥΣ» ΣΤΟ «ΗΡΩΔΕΙΟ»

ΟΤΑΝ πηγαίναμε στην πρώτη συναυλία της «Γκεβάντχαους» γνωρίζαμε δέβαια την ιστορία αυτής της Ορχήστρας. Μια ιστορία που ξεπερνά τους δυο αιώνες και που ταυτίζεται με την κλασική μουσική παράδοση της Ευρώπης. Τη γνωρίζαμε όμως και ως μουσική πράξη από «Ζωντανές» εκτελέσεις. Ό,τι δηλαδή μπορεί να δώσει στον ακροατή το ακριβές στίγμα της καλλιτεχνικής στάθμης ενός ορχηστρικού συγκροτήματος. Γιατί οι εκτελέσεις από δίσκους, αυτές οι τόσο «τέλειες» — αλλά και πόσες φορές απατηλές — έχουν ακόμα και στις πιο «αγνές» εκδόσεις τους επικίνδυνες επιδράσεις σ' ένα μεγάλο φάσμα μουσόφιλων. Γιατί το απούντιο και οι τεχνικές ευκολίες που, τώρα και αρκετές δεκαετίες λειτουργούν όλο και περισσότερο με το πνεύμα της καταναλωτικής κοινωνίας: του «τέλεια» στιλπνού βιομηχανικού προϊόντος που μέσα από την πολυτελή βιτρίνα όπου εκτίθεται, προκαλεί τον πελάτη. Ενός προϊόντος — στην περίπτωση που μας ενδιαφέρει εδώ — άφογα συνήθως συρραυμένων οποσπασμάτων, αλλά ψυχρού, χωρίς τον παλμό εκείνο που συναντάμε μόνο στις «ζωντανές» ερμηνείες. Εκεί όπου η επαφή κοινού και μαέστρου — ορχήστρας δημιουργούν απ' τη μια στην άλλη στιγμή, λεπτό με λεπτό, ώρα με την ώρα το θαύμα της ερμηνείας. Κι ας υπάρχουν «αδύνατες» στιγμές — που λείπουν φυσικά από τις εκτελέσεις μέσα στα ερμηνευτικώς κλεστά στούντιο. Ας υπάρχουν αδύνατες λεπτομέρειες που, όμως, τελικά εξαίρουν και αυτές την τελειότητα και την ομορφιά. Αυτή την εικόνα είχαμε από τη συμφωνική ορχήστρα «Γκεβάντχαους» της Λειψίας που φιλοξένησαμε δυο βραδιές την εβδομάδα που πέρασε. Την πρώτη με έργα Μπετόβεν: «Λεονώρα» αρ. 3, το Τρίτο Κοντσέρτο για πιάνο και ορχήστρα και την Έβδομη συμφωνία. Ίδια η δεύτερη με: Τρίτη συμφωνία του Μπρούκνερ, την εισαγωγή «Αρχηταγουδιστές της Νυρεμβέργης» του Βάγκνερ και τα «Αντίφωνα» (1976) για έγχορδα, χάλκινα πνευστά και τύμπανα του Γιώργου Σισιλιάνου.

Τι είναι όμως αυτό που μας καθήλωσε αμέσως από τα πρώτα μέτρα της «Λεονώρας», γιατί εκτέλεσεις επιπέδου, τέτοιες που να έχουν χαραχτεί στη μνήμη μας, έχουμε πολλές. Η απάντηση περιορίζεται σε μια μόνο λέξη. Η παράδοση. Η μουσική παράδοση με τις τρεις κύριες παραμέτρους: παιδεία (που αρχίζει, υπεύθυνα, από την προσχολική περίοδο), κοινωνική αποστολή της μουσικής και υψηλή, στάθμη της μουσικής πράξης. Σ' αυτές οφείλει τη δύναμη και την επιβολή της. Απ' τη μια μεριά να έχει ρίζες, ν' ακουμπάει γερά σε στέρεο έδαφος κι απ' την άλλη, χάρη σ' αυτές τις ρίζες και τους χυμούς που διαρκώς αντλεί, να προχωρεί και ν' ανανεώνεται.

Η ερμηνεία π.χ. στη βραδιά Μπετόβεν, ενώ ήταν πρότυπο μπετοβενικού ύφους — ποιος θα μπορούσε να έχει διαφορετική γνώμη — ταυτόχρονα είχε τη σφραγίδα της προσωπικότητας του μαέστρου Κουρτ Μαζούρ, που «απομάκρυνε» όχι λίγο και τα τρία έργα από τα πρότυπα των εκτελέσεων της πρώτης δεκαετίας μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Και δεν εννοούμε βέβαια τις όποιες αλλαγές σε τέμπι, αλλά τον τρόπο με τον οποίο αντιμετώπισε ολόκληρο το φάσμα της εκφραστικής (δυναμική, πλαστικότητα, αντιθέσεις, χρώματα). Έναν τρόπο σύγχρονο, θα λέγαμε. Στα μέτρα του ανθρώπου της εποχής μας με τις αγωνίες και τους προβληματισμούς του, αλλά και τη λαχτάρα της λύτρωσης. Στο χέρι του η Ορχήστρα της Λειψίας ήταν ένα όργανο «πειθήνιο», όπως ακούμε συχνά να λέγεται. Όχι όμως γι' αυτό και χωρίς προσωπικότητα. Αντίθετα ο ακροατής - θεατής είχε σταθερά την αίσθηση ενός μίνιμουμ μουσικών και μαέστρου που συλλαμβάνουν και εκτελούν ταυτόχρονα, χωρίς τα καθοριστικά εκείνα όρια αρμοδιοτήτων διευθυντού ορχήστρας και «απλών» μουσικών. Ο Κουρτ Μαζούρ, χωρίς μπαγκέτα και τέλεια ελεύθερος από τις συνηθισμένες σχολαστικές κινήσεις των χεριών, απλώς υπογράμμιζε, υπενθύμιζε ή συντόνιζε την πλαστικότητα της φράσης, τη λάμψη και το χρώμα στα χάλκινα, τη δραματικότητα στα πετσικότα.

Ο ίδιος αυτός μαέστρος, στο έργο «Αντίφωνα» του Σισιλιάνου περιορίστηκε απλώς να κρατάει το ρυθμό με το δεξί χέρι και να υποδεικνύει την ένταση, παραπούμενος από κάθε άλλη εκφραστική υπόδειξη. Λάθος του; Δε νομίζουμε. Απλώς το έργο, γραμμένο το '76, όπως και τόσα άλλα έργα δικών μας και ξένων της ίδιας εποχής, δεν αντέχουν το χρόνο που πέρασε, γι' αυτό και δεν προσφέρεται για μια άλλη εκτέλεση. (Ηρώδειο, 27 και 28.8.84).

ΦΟΙΒΟΣ ΑΝΩΓΕΙΑΝΑΚΗΣ